

TÜRKİYE'DE KIYI KULLANIMINA YÖNELİK YASA VE DÜZENLEMELERİN TARİHİ SEYRİ

Historical Progress of Laws and Regulations on Coastal Use in Turkey

Dr. Sümeyra KURT¹

ÖZET

İnsan yerleşimi için çekici yerler olmaları nedeniyle üzerindeki baskının her geçen gün artarak devam ettiği kıyı alanları küresel düzeyde ele alınması gereken ve yenilenmesi mümkün olmayan doğal kaynaklardır. Anayasa'mızın 43. maddesine göre devletin hüküm ve tasarrufu altında olan kıyılarla ilgili olarak Türkiye'de çok sayıda kanun, yönetmelik ve tüzük bulunmaktadır. Bunlardan birincisi 1984 yılında yapılan ilk Kıyı Kanunu'dur. Bu kanunun 1986 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından kıyının kamu yararına kullanım şartlarını yerine getirmemesi nedeniyle iptal etmesinin ardından 1990 yılında çıkarılan ve halen yürürlükte olan 3621 sayılı yasa yapılmıştır. Ancak günümüzde sanayi ve turizm yatırımı, su ürünleri üretimi, konut, liman, iskele yapımı gibi farklı amaçlarla kullanılmakta olan kıyılarımız, yasa ve yönetmelikler dikkate alınmadan yapılan yapılar nedeniyle doğal yapısının bozulması tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Kıyılarımızın doğal yapısının bozulması, gelecekte hem turizm gelirleri hem de su ürünleri yönünden ekonomiyi olumsuz yönden etkileme riski taşımaktadır. Bu nedenle kıyılardan anayasa ve diğer kanunlarda da belirtildiği gibi herkesin eşit bir şekilde faydalanmasının sağlanabilmesi için kıyılarla ilgili yetkili bir idari yapının oluşturulması ve bunun mevcut hükümlerle de tam olarak desteklenerek koruma ve gelişme planlarının da buna göre uygulanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kıyı, Kıyı Kanunu, Kıyı Yönetmeliği, Kamu Yararı

¹ sumeyrakurt@hotmail.com

ABSTRACT

Owing to the fact that they are attractive places for the human settlements, the coastal areas for which the pressure increases steadily are natural resources that are nonrenewable and must be dealt globally. In Turkey, there are number of laws, regulations and directives on coasts which are state-owned according to the Article 43 of the Constitutional Law. The first of them is the first Coastal Law legislated in 1984. This law was annulled by the Constitutional Court in 1986 for it did not fulfill the condition of being used by common good, then issued the law no 3621 in 1990, a law still in effect. However, currently the natural structure of these coasts which are used for several purposes such as industrial and tourism investments, aquaculture production, housing, harbor, pier face threat of being destroyed due to constructions carried out regardless of laws and regulations. The destruction of the natural structure of coasts has potential risks of affecting the economy adversely in respect to both waterproductions and tourism incomes. Hence, it is essential to form an administrative board in order to have everyone benefit from the coasts equally as specified by constitutional law and other laws, and this formation must be provided full support by the governments and the development plans must be implemented accordingly.

Keywords: Coast, Coastal Law, Coastal Regulations, Puplic Benefit.

GİRİŞ

Deniz ve karanın kesişim yeri olan kıyı alanları, zengin doğal kaynakları ve biyolojik çeşitliliği ile eski çağlardan beri ekonomik ve kültürel yönden dünyanın en önemli ve en yoğun kullanım alanları olmuştur (Carter, 1991; Brian, 1996; Peter, 1997; Chen ve Rau, 1998; Cicin-Sain ve Knecht, 1998; Gayr ve Klee, 1999). Bu özelliklerinin yanısıra savunmaya elverişli olmalarından dolayı da eski uygarlıkların büyük bir bölümü su kenarlarında kurulmuştur. Ancak, insanların reaksiyonel amaçlı olarak kıyılardan faydalanmaya başlaması 1800'li yıllarda başlamıştır (Toynbee, 1960; Benevolo, 1995; Wallbank, 1996; Durant, 1996; Weber, 2000; Childe, 2000; Atakan, 2003; Turan vd., 2008). Sanayi Devrimi ile birlikte hız kazanan teknolojik gelişmeler, kıyıların insan ve diğer canlılar için önemini ve bu bölgelerin çekim odağı haline gelmesi sürecini hızlandırmıştır. 19. yüzyıldan sonra daha geniş kitlelere ulaşma imkanı bulabilen turizm faaliyetleri de kıyılardaki nüfus baskısını artırarak, 20. yüzyıl'da iletişim ve ulaşım teknolojisindeki gelişmelerle birlikte kıyıların büyük bir ekonomik kaynak haline gelmesine sebep olmuştur (Hudson, 1996; Duru, 2001; Demirci vd., 2009; Kurt vd, 2010).

Elverişli özellikleri nedeniyle toplam uzunluğu yaklaşık 1 milyon km olan dünya kıyılarının 600 bin km alan kaplayan % 60'lık bölümünde yerleşim alanları ve dünya nüfusunun yaklaşık 2/3'ü yer almaktadır (Agenda 21-United Nations, 1992; Goudie, 1994; Don, 1996; Hudson, 1996; Russell, 1998; Srinivas, 1998; Final Report, 1998; Lange, 1999; Salomons, 1999; Özkan, 2000, Goudie, 2001; Ergin, 2002; Sesli, vd., 2006, Köksal vd., 2005). Dünya nüfusunun 2050 yılında 8,5 milyara ulaşacağı düşünüldüğünde kıyı alanlarındaki gelişmenin çok daha fazla olacağı tahmin edilmektedir (Sesli, 2006). Birleşmiş Milletler Örgütü'nün araştırmalarına göre 30 yıl içinde nüfusun dörtte üçü, yani yaklaşık 6.3 milyar kişinin kıyılarda yaşayacağı tahmin edilmektedir. (Cicin-Sain ve Knecht, 1998). Kıyılardaki kentsel yerleşim alanlarında ise yaklaşık 1 milyar insan yaşamaktadır. Bu artışın önemli bir bölümünü de geliştirmekte olan ülkeler oluşturmaktadır (Schubel, 1994). Ulusal Okyanus ve Atmosfer Yönetimi'nin Amerikan kıyılarındaki nüfus yoğunluğu üzerine hazırladığı araştırmaya göre ise ABD'de 50 eyaletten 30'u kıyıda yaşamaktadır. Yapılan araştırmalar benzer bir durumun Avrupa'da da görüldüğünü ortaya koymuştur. Avrupa'da bulunan yaklaşık 680 milyon kişiden 200 milyonunu 50 km'lik kıyı kuşağında yaşamını sürdürmektedir. Avrupa Kıtası'nda denize en uzak noktanın, Orta Avrupa'da 350 km, Doğu Avrupa'da ise yaklaşık 700 km olması, doğal kaynaklardan yararlanılmasını, ticaretin, ulaşımın deniz yoluyla kolayca yapılabilmesi imkanını sağlamıştır (Jourdin, 1993; Keyder vd., 1994; Duru, 2001).

Benzer bir durum Türkiye'nin içinde bulunduğu Akdeniz çevresi ülkeler için de geçerlidir. Örneğin; Türkiye'nin içinde bulunduğu Akdeniz ve çevresi ülkelerin 1950'de toplam nüfusu 212 milyonken 1985'de bu rakam 356 milyona yükselmiştir. 2025'de bu sayının 547 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. 1992'de Akdeniz kıyılarının % 15'inde bu ülkelerin nüfusunun % 38'i yaşamaktaydı. Bu bölgedeki en önemli kıyılardan birine sahip

olan İspanya'da kıyı alanlarında yaşayan insanların sayısı 1900 yılında % 12'den 1992'de % 35'e yükselmiştir. Bu durumda Akdeniz çevresindeki ülkelerin kıyılarında gelecekte nüfus ve yerleşmenin hızla artacağı tahmin edilmektedir (Grenon ve Batisse, 1988; Duru, 2001)

Akdeniz çevresi ülkelerden biri olan Türkiye'de ise 1985'te nüfusun yaklaşık % 30'unu oluşturan 15.3 milyon kişi kıyı bölgelerinde yaşamaktaydı. Bu alanların tüm Türkiye yüz ölçümüne oranı ise % 14 dolayındadır. Kıyı bölgelerindeki kentsel nüfus 1975'te % 47.7 iken, 1985'de % 64'e ulaşmıştır (Altaban, 1998) 1990 nüfus sayımına göre Türkiye'de nüfus yoğunluğu ortalaması km²'ye 73 kişi iken, kıyı illerinde bu sayı 127'ye yükselmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 1999). DİE 1997 nüfus sayımı verilerine göre Türkiye'de denize kıyısı bulunan 25 ilin nüfusu 31.220.976 kişidir. Bu sayı 62.810.111'i olan ülke nüfusunun % 49'una denk gelmektedir. Ancak, TÜİK verilerine göre Türkiye'de denize kıyısı olan 28 ilin nüfusu 2013 yılında 41.847.821 kişiye ulaşarak, 76.667.864 kişi olan ülke nüfusunun % 54,5'ini oluşturmuştur. Söz konusu verilerden yola çıkarak, Türkiye'de nüfusun yarısından fazlasının kıyı bölgelerinde yaşamını sürdürdüğü sonucuna varılmaktadır.

Bütün bu veriler değerlendirildiğinde, başlangıçta insanlara besin maddesi ve güvenlik ortamı sağlayan kıyısız bölgelerin daha sonraki dönemlerde sanayi, ticaret, yerleşim ve turizm faaliyetleri yönünden de önem kazandığı anlaşılmaktadır (İrtem ve Karaman, 2004, Jayappa vd., 2006; Turan vd., 2008). Bu kadar çok kıyıya bağlı faaliyet çeşidi de kıyısız bölgelerin hızlı bir şekilde gelişmesini sağlamakta ve özellikle kentsel alanlarda kıyıların hızla işgal edilmesine sebep olmaktadır. Nüfustaki hızlı artış, talep ve ihtiyaçlar doğrultusunda kıyıların yoğun ve zaman zaman da kontrolsüz kullanımlarına sebep olmaktadır. Bunun sonucunda da kıyılar bozulup, değişerek doğal görünümünü yitirmekte ve bu durum her geçen gün artarak devam etmektedir (Yüksel vd., 2005; Demirci vd., 2009).

Oysa kıyı alanları, insanların yaşamlarını sürdürmeleri için fiziksel ve biyolojik imkanlar sunan mekanlar olarak bugünkü ve gelecek kuşakların sahip çıkması gereken değerli doğal kaynaklardan biridir. Kıyıların içinde bulunduğu bu durum, kıyıların korunmasını ve kıyı yönetimi düzenlemelerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu amaçla 1970'lerden itibaren başta ABD olmak üzere sanayileşmiş ülkelerde uygulanmaya başlanan ve 1990'lı yıllarda uluslararası alanda da benimsenerek diğer ülkelere yaygınlaştırılmaya çalışılan bütüncül kıyı alanları yönetimi gibi yeni arayışlar içerisine girilmiştir. Dünya Bankası da 1993 yılında kıyı alanlarının yönetimine ilişkin bir dizi ilke hazırlamıştır (Orbach, 1994). Kıyılar, küresel iklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin kaybı gibi küresel çevre sorunlarının da en çok etkisinde kalan alanlar olarak kabul edildiğinden Birleşmiş Milletler Örgütü de 1972 Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı'nda benimsenen bildirgeyi, 1992 yılında Rio de Janeiro'da yapılan Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda kabul edilen belgeleri ve 1995 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nca (UNEP) yayınlanan Bütüncül Kıyı ve Deniz Alanları Yönetimi İlkeler Dizisi'ni hazırlamıştır Akdeniz Havzası'ndaki çevreyi korumak amacıyla ise Akdeniz'e kıyısı olan 16 ülke ve Avrupa Komisyonu tarafından oluşturulan ve ilk bölgesel plan olan Akdeniz Eylem Planı, Birleşmiş Milletler Çevre Programı altında 1975'de Barselona'da kabul edilmiş ve 1989 yılında da Akdeniz Eylem Planı'na bağlı olan Kıyı Alanları Yönetim Programı (MAP CAMP) kurulmuştur (Post and Lundin, 1993; Duru, 2001).

Kıyı alanlarına yönelik dünyada bu gelişmeler yaşanırken Türkiye'de ortaya çıkan sorunlar yakın geçmişe kadar dar bir bakış açısıyla teknik bir ilgi alanı olarak algılanmış ve parçacı yaklaşımlarla çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Kıyı alanlarında birden fazla sorumlu kuruluşun bulunması, turizm, sanayi, tarım, enerji gibi sektörlerde izlenen yanlış politikalarda ekonomik kaygının ön planda tutulmasıyla da kıyıların çevrebilim değeri görmezden gelinmiştir. Bu çalışmada kıyılarından yararlanmada "kamu yararı" anlayışının ne ölçüde yasal düzenlemelere yansıdığı, yasama, yürütme ve yargı organlarının kıyı alanlarına bakışı ve evrensel kıyı yönetimi ilkelerinin yasalarda ne ölçüde yer aldığı ayrıntılı bir şekilde incelenerek ele alınmıştır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle kıyı ile ilgili ilk yasanın çıkarıldığı 1972'den günümüze kadar tarihsel gelişim içinde doğrudan doğruya kıyıyı ele alan yasal belgelere yer verildikten sonra, yürürlükte bulunan yasa ve düzenlemeler değerlendirilmiştir (Kanun ve Yönetmelikler, 1972-1996).

BULGULAR

1972 - 1990 Dönemi:

Türkiye'de Cumhuriyet dönemine kadar kıyılar, ekonomik ve toplumsal açıdan günümüzdeki kadar önemli görülmediğinden, diğer topraklarla birlikte değerlendirilmiş ve özel bir düzenleme yoluna gidilmemiştir (Cin, 1991). Bu nedenle kıyılara ilgili ilk yasal düzenleme 1972 yılında çıkarılan 6785 sayılı İmar Kanunu ve bu kanunda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkındaki 1605 sayılı yasanın ek 7. ve 8. maddeleri ile yapılmıştır (Kuntalp, 1981; RG, 1972). Bundan önceki yıllarda biri 1966 yılındaki "Milli Kıyılar Kanunu" adını taşıyan ve su kıyısında en az 10 m derinlikteki kuşağın toplumun yararlanmasına ayrılmasını öngören öneri ile diğeri 1972 yılındaki "Kıyılar ve Turistik Alanlar Kanunu Tasarısı" olmak üzere iki girişimde bulunulmuş ancak bunların ikisi de yasalaştırılamamıştır. 1972 yılına kadar kıyı ile ilgili düzenlemeler 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun'un 636. ve 641. maddeleri ile 1961 Anayasası'nın 30. maddesindeki ilgili hükümleri çerçevesinde yapılmıştır (Pala, 1974; Yıldırım, 1975; Geray, 1976; Koçtaş, 1983; Geray, 1992).

4 Ekim 1926'da kabul edilen 743 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 636, 641 ve 912. maddeleri, sahihsiz şeylerin, "menfaati umuma ait olan malların", tarıma elverişli olmayan yerlerin aksi ispatlanmadığı sürece, devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu belirtilmekteydi. 1933 yılında çıkarılan 2290 sayılı Belediyeler Yapı ve Yollar Yasasına göre, kıyı 10 m genişliğindeki bir bant olarak korunması ve kamu yararına ayrılmış yer olarak serbest bırakılması gerekmektedir. 1961 Anayasası'nın 30. maddesinde ise doğal servet ve kaynakların devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu belirtilmiştir. Ancak buradaki hükümlere göre kıyılar, devletin hüküm ve tasarrufu altında görülmesine rağmen, dolaylı bir koruma önleminde ileri gidilememiş ve kıyıların doğal niteliğini kaybetmesine neden olan planlama, yapılaşma, yerleşme ve turizm gibi konular yasal düzenlemelerin dışında bırakılmıştır. İlk yasal düzenleme olan 6785 sayılı İmar Kanununda deniz, göl ve nehir kenarlarında 10 m' den az olmamak üzere İmar ve İskan Bakanlığı'na belirlenen mesafede, "hususî şahıslarca umumun istifadesine ayrılmayan" yapıların yapılamayacağı, var olanlara da eklemeye getirilemeyeceği hükmü yer almıştır. Kanunu'na eklenen ek 7. ve 8. maddelerde ise sadece kıyıda yapı yapılmasını denetleme amacı güdülmüştür (Yavuz vd., 1973; Durukan, 1997; Keleş, 1989).

Kıyidan kaynaklanan sorunları bütüncül bir biçimde ele almak, buralardaki ekonomik ve toplumsal gelişmeleri yönlendirmeye çalışmak, kirliliği önlemek gibi konular 6785 sayılı kanundaki düzenlemenin ilgi alanı dışında kaldığından, 18 Ocak 1975 tarihinde çıkartılan yönetmelikle İmar Kanunu'nun ek 7. ve 8. maddelerin uygulanmasına yönelik şartlar yeniden düzenlenmiştir (RG, 1975; Geray, 1979; Kuntalp, 1981). Yönetmelikte, kıyıların herkesin eşit ve serbest bir şekilde yararlanmasına açık sahalar olduğu ve üzerinde hiç bir yapı yapılamayacağı belirtildikten sonra, kara yönünde en az 30 metre içinde hiç bir yapı ya da duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek gibi engeller konulamayacağı, kıyıyı değiştirecek ölçüde kazı yapılmasına, kum, çakıl, yosun ve saz vb. çekilmesine izin verilmeyeceği, moloz, toprak, çöp vb. kirletici etkisi olan atıklar atılamayacağı da kesin olarak ifade edilmiştir. Ayrıca deniz ve göl kenarlarında kara yönünde en az 100 m genişlikteki kuşak içinde toplumun yararlanması dışında yapı yapılamayacağı, yapılmış olanların değiştirilemeyeceği ve bunlara ekleme yapılamayacağı da belirtilmiştir. İskele, liman, dalgakıran, tersane, köprü, fener, bekçi kulübesi, tuzla vb. yapılarla kıyının kamu yararına kullanımını sağlamayı kolaylaştıran ya da kıyıyı koruma amacını taşıyan yapı ve tesisler ise bu hükmün dışında tutulmuştur. Ancak, planların yönetmeliğe uygun olarak yapılması sağlanamadığı gibi, denizin doldurulması yoluyla kıyılarda özel mülkiyet hızla yaygınlaşmış, kıyı kenar çizgisinin belirlenmesi için herhangi bir çalışma da yapılmadığı için 1982 Anayasası'nda kıyılara ilişkin hükümlere yer verilinceye kadar kıyı kuşağının arkasındaki bölgelerde arsa vurgunculuğu hızla artmıştır (Geray, 1976; Geray, 1979).

2709 sayılı 1982 Anayasası'nın 43. maddesine kıyılara ilişkin olarak "kıyıları devletin hüküm ve tasarrufu altındadır ve buralardan yararlanmada kamu yararı gözetilir", "kıyıların sahil şartlarının, kullanılış amaçlarına göre derinliği ve kişilerin bu yerlerden yararlanma imkan ve şartları kanunla düzenlenir" ifadelerinin yer aldığı iki temel ilke konulmuştur. 46. maddede ise "Kamu Yararı" üst başlığı altında "kamulaştırma işlemlerinde, kıyı alanları genel düzenlemenin dışında tutulacak ve bu alanlarda yapılacak kamulaştırmalarda toprak bedellerinin ödenmesi ile ilgili kurallar ayrı bir yasa ile düzenlenecektir" açıklamasının yer aldığı "kamulaştırma" ile ilgili bir düzenlemeye gidilmiştir (Akıllıoğlu, 1991; Anayasa, 1982).

Yalnızca kıyıları konu alan ilk yasal düzenleme ise 1984 yılında çıkarılan 3086 sayılı Kıyı Kanunu ile yapılmıştır (KK, 1984; KKY, 1985). Bu kanun ile "deniz tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinde, koruma ve kullanma esaslarını tespit etmek" amaçlanmış ve "kıyı çizgisi", "kıyı kenar çizgisi", "kıyı", "sahil şeridi" ve "dar kıyı" gibi kavramlar da tanımlanmıştır. Yasada kıyı kenar çizgisinin, valiliklerce oluşturulacak beş kişilik bir komisyon tarafından belirlenmesi hükmü ile kıyı kuşağı, kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde, imar planı olmayan yerlerde 10 m' den, diğer yerlerde ise 30 m' den az olamayacağı maddesi yer almıştır. Kanununa göre; "kıyıda ancak plan kararıyla, deniz, tabii ve suni göl ve akarsuların kamu yararına kullanımını kolaylaştırmak veya kıyıyı korumak amacıyla yönelik yapı ve tesisler, faaliyetlerinin özellikleri gereği tersane, fabrika, santral, su ürünlerine dayalı sanayi tesisleri, gemi sökme yeri ve sair kıyıda yapılması zorunlu tesisler ile eğitim, spor veya turizm amaçlı tesisler yapılabilir. Bu yapı ve tesisler yapım amaçları dışında kullanılamaz ve eğitim tesisleri ile spor veya turizm amaçlı yapılanmalarda kıyı geçişi

engellenecek şekilde kapatılamaz. Kamu önceliği olan yerler dışında plan kararları ile özel yapılanmalara da izin verilebilir. Bu plan kararları Bakanlar Kurulu'nca onaylanmadan tatbik edilemez. Ancak bu tür yapılanmalarda da kıyı geçişi engellenecek şekilde kapatılamaz". Bu yapı ve tesislerin yapım amaçları dışında kullanılmasına izin verilmediği gibi eğitim tesisleriyle spor amaçlı yapılanmalarda, kıyı, geçişini engelleyecek biçimde kapatılmasına da izin verilmemiştir. Yasaya göre, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın onayı alınması şartı ile kamu yararı gözetilerek, deniz, göl ve akarsulardan doldurma ve kurutma yoluyla arazi kazanılabilmektedir.

3086 sayılı Kıyı Kanunu'nun uygulanması esaslarını göstermek amacıyla Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nca 18 Mayıs 1985'de "3086 Sayılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik" çıkarılmıştır (KKY, 1985; AMKD, 1993). Yönetmeliğe göre, kamu yararı gereken durumlarda denizi doldurma ya da kurutma yoluyla toprak kazanılabilmektedir. Kıyı kenar çizgisi tespit komisyonu ise jeoloji mühendisi, jeolog, jeomorfolog, harita ve kadaströ mühendisi, ziraat mühendisi, mimar ve inşaat mühendisleri arasından valiliklerce oluşturulmaktadır. Yönetmelikte "komisyon kamu görevlilerinden oluşur" hükmü yer almıştır. Ancak bunun olmadığı durumlarda en az iki üyesinin kamu görevlisi ve birinin mimar ya da inşaat mühendisi, diğerinin de jeolog ya da harita mühendisi olması şartı getirilmiştir.

1984 yılında çıkartılan 3086 sayılı Kıyı Kanunu'na 1986 yılında kamu yararına aykırı biçimde düzenlendiği gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açılmıştır. İptal gerekçesinin açıklamasında; "kıyı kenar çizgisi" nin tanımı yapılırken jeolojik açıdan kıyı olarak sayılması gereken "kayalık" alanlara yer verilmediği, bu durumun da Anayasa'nın 43. maddesindeki "kıyıları devletin hüküm ve tasarrufu altındadır" hükmünün uygulanmasına engel olabileceği, ikinci olarak da "... faaliyetlerinin özellikleri gereği" ifadesinin her anlama ve amaca çekilebileceği, "fabrika, santral" sözcükleri ile "... ve sair kıyıda yapılması zorunlu tesisler" ifadelerinin de son derece geniş kavramlar içerdiği, bu tesislerin geçiş hakkının önlenmesine ortam hazırlayacak olması itirazları yer almıştır. Anayasa Mahkemesi'nin 3086 Sayılı Kıyı Kanun' un geçici 2. maddesini iptal gerekçesi ise 1972 yılından önce yasalara aykırı olarak yapılan yapıların kazanılmış hak kavramı içinde değerlendirilemeyeceği, yasalara aykırı durumlara dayanılarak kazanılmış hak iddiasında bulunulamayacağı düşüncesidir. Bu nedenlerle mahkeme, Kanun' un 4., 6., 9., 13. ve geçici 2. maddesinin iptaline karar vermiş ve dolayısıyla yasanın diğer hükümlerinin de uygulama olanağı ortadan kalktığı için yasanın tamamı iptal edilmiştir (KKY, 1985; AMKD, 1993). Anayasa'nın 43. maddesine aykırı olduğu kabul edilen 3086 sayılı yasada farklı dönemlerde düzenlemeler yapılmış olsa da düzenleme dönemleri boyunca kıyılarda yapılaşmanın önüne geçilememiştir (Ekinci, 1997; Tekinbaş, 2000)

1990 - 2014 Dönemi:

3086 Sayılı Kıyı Kanunu'nda yapılan düzenleme ve iptallerden sonra yeni kıyı yasasının çıkarılmasına kadar geçen 4 yıllık sürede ortaya çıkan yasal boşluk, 15 Temmuz 1987 tarihinde Bayındırlık Bakanlığı'nca yayınlanan 110 sayılı genelge ile doldurulmaya çalışılmıştır (Doğaner, 1992; Ekinci, 1997; Doğaner, 1998; Tekinbaş, 2000). Dört yıl sonra 1990 yılında 3621 sayılı yeni Kıyı Kanunu yürürlüğe girmiştir (AMK, 1990; KK, 1990). Bu

kanun, "deniz, tabii ve suni göl ve akarsu kıyıları ile bu yerlerin etkisinde olan ve devamı niteliğinde bulunan sahil şeritlerinin doğal ve kültürel özelliklerini gözeterek koruma ve toplum yararlanmasına açık, kamu yararına kullanma esaslarını tespit etmek amacıyla" düzenlenmiştir. Kanunun 4. maddesinde kıyıya ilişkin tanımlara da yer verilerek, "Kıyı Çizgisi: Deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında suyun karaya değdiği noktaların birleşmesinden oluşan çizgi, Kıyı: Kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alan, Dar Kıyı: Kıyı kenar çizgisinin, kıyı çizgisi ile çakışma sahası" olarak tanımlanmıştır." Bu tanımlamalar 3086 Sayılı Kıyı Kanunu'ndakilerle aynı olsa da "Sahil Şeridi ve "Kıyı Kenar Çizgisi" ne daha kapsamlı bir tanımlama getirilmiştir. "Sahil Şeridi: Kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde; Uygulama imar planı yapılacak alanlarda yatay olarak en az 20 m genişliğindeki alanı, uygulama imar planı bulunmayan belediye ve mücavir alan sınırları içinde veya dışındaki yerleşik alanlarda, çevre düzeni ve/veya nazım imar planı bulunsun veya bulunmasın, yatay olarak en az 50 m genişliğindeki alanı, belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışındaki iskan dışı alanlarda çevre düzeni ve/veya nazım imar planı bulunsun veya bulunmasın yatay olarak en az 100 m genişliğindeki alanı" ifade ederken, 3086 sayılı kanunda "deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu kumluk, çakıllık, taşlık, sazlık, bataklık alanın tabii sınırını ifade eder" biçimindeki "Kıyı Kenar Çizgisi" tanımlamasına, "kayalık" ve "ve benzeri alanların" kelimeleri de eklenerek kıyı kenar çizgisinin kapsadığı alan biraz daha genişletilmiştir (RG, 1997). Ayrıca, 10 Kasım 1995 tarihinden önce köy nüfusuna kayıtlı ya da köyde sürekli oturanlar tarafından, belediye ve mücavir alan sınırları dışında ve köy yerleşik alanı içinde, daha önce yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerine uygun yapıların bulunduğu yerleşim alanlarında kıyı kuşağı yatay olarak en az 10 m' ye kadar düşürülebilmektedir.

3086 sayılı yeni kıyı yasasında, 18 Mayıs 1985'de çıkarılan "3086 Sayılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte geçen "toplumun yararlanmasına açık yapı" ifadesinde düzenleme de yapılmıştır. Buna göre, "Toplumun yararlanmasına açık yapı: Mevzuata göre tespit ya da tasdik edilmiş kural ve ücret tarifelerine uygun biçimde, getirdiği kullanımdan belirli kullanımdan belirli kişi ya da topluluklara ayrıcalıklı kullanım hakkı tanımsızın yararlanmak isteyen herkese eşit ve serbest olarak açık bulundurulmuş ve konut dokunulmazlığı olmayan yapılar" olarak ifade edilmiştir.

3621 sayılı yasayla kıyılarda yapılacak yapılara daha kesin sınırlamalar getirilerek, "kıyı herkesin eşitlik ve serbestlikle yararlanmasına açık olup buralarda hiçbir yapı yapılamaz; duvar, çit, parmaklık, tel örgü, hendek, kazık ve benzeri engeller oluşturulamaz; kıyılarda kıyıyı değiştirecek boyutta kazı yapılamaz, kum, çakıl vb. alınamaz veya çekilemez; kıyılara moloz, toprak, curuf, çöp gibi kirletici etkisi olan atık ve artıklar dökülemez" ifadeleriyle kamu yararı daha çok ön plana çıkarılmıştır. Doldurma ve kurutma yoluyla arazi kazanma ve bu araziler üzerinde yapılabilecek yapılar ise "Doldurma ve Kurutma Yoluyla Arazi Kazanma ve Bu Araziler Üzerinde Yapılabilecek Yapılar" başlığı ile düzenlenmiş ve bu alanlardan sadece kamu yararına kullanılabilir ve faaliyetleri gereği kıyıdan başka yerde yapılamayacak yapılarla açık otopark, park, yeşil alan ve çocuk bahçesi gibi teknik ve sosyal altyapı alanlarının düzenlenebileceği belirtilmiştir. Doldurma ya da kurutma işlemlerinde ise bunu yapacak kurumun valiliğe teklif götürmesi gerektiği, valiliğin

kendi görüşü ile birlikte teklifi Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na göndereceği, Bakanlığın da konuyla ilgili kuruluşların görüşünü de alarak teklifi inceledikten ve uygun bulduktan sonra ilgili idare tarafından uygulama imar planı hazırlanabileceği vurgulanmıştır.

3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nda kanun hükümlerine aykırı yapılanmalara uygulanacak ceza hükümlerine de yer verilmiştir. 3086 sayılı yasada, hükümlere aykırı yapılanmalarda yalnızca İmar Kanunu'nun ilgili ceza hükümlerinin uygulanırken, 3621 sayılı Kanun' da kıyılarda engel oluşturanlar, kirletenler ve kazı yapanlara 5 ile 50 milyon TL arasında değişen miktarlarda para cezası verileceği belirtilmiştir. Yasa hükümlerine uyulmadan yapılan yapılarda ise 3194 Sayılı İmar Kanunu'nda öngörülenin iki katı kadar para cezasının uygulanacağı ifade edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nde açılan dava sonucunda 1990 yılında çıkarılan 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun 4. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi, 2. fıkrası ve 17. maddesindeki "4. maddesinin son fıkrası "bu kanunun 4. maddesinin son fıkrası hükmü 1 Mart 1995 tarihinde diğer hükümlerin yayımı tarihinde yürürlüğe girer" ifadesi ile iptal edilmiştir (KK, 1990; Duru, 2001). 4. maddenin Anayasa'ya aykırılık gerekçesi, bu maddede belirtilen derinlik oranının Anayasa'nın 43. ve 56. maddelerine uygun olmamasıdır. Çünkü sahil şeridinin 100 m' den daha kısa olması durumunda bu sahalarda Anayasa'nın 43. maddesinde geçen "kamu yararına uygun bir yararlanma" ifadesine ve 56. maddede belirtilen "herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkının olduğu" hükümlerine ters düşülmektedir (Geray, 1993). 4. maddenin son fıkrasının iptal gerekçesi ise "kazanılmış hakların" korunması amacıyla köy yerleşik alanlarında kıyı kuşağının yatay olarak 10 m' ye düşürülebilecek olmasıdır.

Anayasa Mahkemesi' nin 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun bazı maddelerini iptal etmesinden sonra, iptal edilen hükümleri yeniden düzenlemek üzere 03 Ağustos 1990 tarihinde çıkarılan ve üç kez değişikliğe uğrayan "Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik" ve ardından 1992 yılında 3830 sayılı yasa çıkarılmıştır (KK, 1990; RG, 1990; RG, 1992; RG, 1994; RG, 1996). Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik' e göre 3086 Sayılı Kıyı Kanunu Yönetmeliği' nde geçen "kıyı kenar çizgisinin tespiti, kıyının kullanılması ve korunması ile uygulamaya ilişkin esaslar" ve "kıyılarda doldurma ve kurutma yoluyla kazanılan alanlarda, sahil şeritlerinde planlama ve uygulama esasları" nda düzenle yapılacağı belirtilmiştir. Kıyı ve kıyı kuşağından "yararlanma imkan ve şartları" da "kamu yararına yararlanma imkan ve şartları" şeklinde ifade edilerek yeniden düzenlenmiştir. 3830 sayılı yasada ise kıyı "kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 m genişliğindeki alan" kıyı kuşağı olarak tanımlanmış ve tüm kıyılarda kıyı kuşağının yatay olarak derinliği 100 m olarak kabul edilmiştir. Yeni yasaya göre "sahil şeritlerinde yapılacak yapılar kıyı kenar çizgisine en fazla 50 m yaklaşabilmekte ve bu iki nokta arasında kalan alanlar sadece yaya yolu, gezinti, dinlenme, seyir ve rekreasyon amaçlı kullanımlar için düzenlenebilmektedir. Taşıt yolları ise sahil şeridinin karaya doğru olan yapı yaklaşma sınırının gerisine yapılabilecektir.

Türkiye'de kıyı alanlarını doğrudan ilgilendiren yasa ve düzenlemeler dışında kıyıları dolaylı olarak ilgilendiren yasa ve düzenlemeler de yapılmıştır. Bunlardan birisi, genel olarak kirliliğin önlenmesine yönelik kuralları içeren 1983 tarih ve 2872 Sayılı Çevre Kanunu' dur (RG, 1983). Kanun'un 1. maddesinde "...kırsal ve kentsel alanda arazinin ve

doğal kaynakların en uygun şekilde korunması, su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi..." üzerinde durulduktan sonra 8. maddede "her türlü atık ve artığı, çevreye zarar verecek şekilde, ilgili yönetmeliklerde belirlenen standartlara ve yöntemlere aykırı olarak doğrudan ve dolaylı biçimde alıcı ortama vermek, depolamak, taşımak, uzaklaştırmak ve benzeri faaliyetlerde bulunmak yasaktır" denilmiştir. Buna göre kirletme yasağına uymayan gemilere boyutlarına göre belirlenen oranda para cezası kesilmesine karar verilmiştir. 2872 sayılı Çevre Kanunu kapsamında hazırlanan Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği'nde ise her çeşit su kaynağının en iyi biçimde koruma ve kullanımının sağlanacağı, su kirliliği kontrolü için gereken hukuki ve teknik esasların ortaya konulacağı, sulara atık boşaltılmasına da sınırlamalar getirileceği belirtilmiştir (RG, 1983; RG, 1988).

Ekonomik etkinliklerin çevreye olası etkilerinin araştırılmasına yönelik olarak 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 10. maddesine dayanılarak çıkarılan Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliği'nde kıyıları dolaylı olarak ilgilendiren bölüm "çevresel etkileri önemsizdir" kararı alınmadıkça, ekonomik faaliyetler için teşvik, onay, izin ve ruhsat verilemeyecek olmasıdır (RG, 1997; RG, 1999).

Limanlar Kanunu'nun 4. maddesine göre, "liman reisliğinden resmî izin alınmadıkça deniz kıyılarında iskele, rıhtım, kızak, kayıkthane, tamirhane, fabrika, gazino, depo, mağaza ve umumi deniz hamamları yapılamaz liman reisliğinin yasak ettiği yerlere pasakül, moloz, safra ve süprüntü ve emsali gibi şeyler atılamaz." 5. maddede ise "Limanlar içinde hükümetin tayin ve tahdit ettiği yerlerde deniz kıyısına kazık çakmak, doldurmak, suretile denize tecavüz etmek ve limanların içinde ve deniz üzerinde kahvehane, yemekhane, yatakhane misillü mahaller tesis eylemek veyahut herhangi bir suretle limanların genişliğine halel vermek memnudur" ifadeleri bulunmaktadır (RG, 1341).

Orman Kanunu'nun 2. maddesinin düzenlemesine göre, "31 Aralık 1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş yerlerden; tarla, bağ, bahçe, meyvelik, zeytinlik, fındıklık, fıstıklık (antepfıstığı, çam fıstığı) gibi çeşitli tarım alanları veya otlak, kışlak, yaylak gibi hayvancılıkta kullanılmasında yarar olduğu tespit edilen araziler ile şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanları orman sınırları dışına çıkartılır..." ve 25. maddeye göre de Orman Genel Müdürlüğü gerekli gördüğü ormanları, milli parklar, tabiat parkları, tabiat anıtları, tabiatı koruma sahaları ve orman mesire yerleri olarak ayırır, düzenler, yönetir ve gerektiğinde işletebilmektedir. Orman Kanunu' undaki bu düzenlemeler kıyılarda yer alan koruma alanları açısından önem taşımaktadır (RG, 1956; RG, 1973-1995).

1983 tarih, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3. maddesinde kültür varlıkları "tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar", "tabiat varlıkları ise "jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler" olarak tanımlanmıştır. Yasa kapsamında Kültür Bakanlığı'na bağlı olarak "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu" da oluşturulmuştur (RG(a), 1983).

İmar Kanunu'nun 4. maddesinde, 1983 tarih ve 2960 sayılı İstanbul Boğaziçi Kanunu, 3030 sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun ve diğer özel kanunlar ile belirlenen yerlerde, Turizmi Teşvik Kanunu (2634 sayılı) ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun (2863 sayılı) ilgili maddelerine uyulmak şartı ile bu kanunun özel kanunlara aykırı olmayan hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Boğaziçi Kanunu'na göre göre, Boğaziçi'nin sahil şeridinde korunması gerekli tarihsel yapılar olduğundan, imar planına uygun olması şartı ile toplumun yararlanacağı yapılar ve turizm tesisleri yapılabilmektedir (RG(b), 1983).

1982 tarih ve 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenen turizm bölgeleri, turizm alanları ve turizm merkezlerinde turizmi geliştirmek ve turizm işletmelerini teşvik etmek üzere 1982 yılında çıkarılmıştır. Yasa kapsamında turizm alanlarındaki altyapı ihtiyaçlarının tamamlanmasını ve buralarda faaliyete geçecek işletmeleri desteklemek üzere "Turizmi Geliştirme Fonu" kurulmasına da karar verilmiştir. Turizmi Teşvik Kanunu, turizmin hızla büyümesini sağlarken, özellikle kıyı bölgelerindeki doğal ve kültürel değerlerin bozulma sürecini de hızlandırmıştır (RG, 1982; RG, 1985; Baykan, 2000; Duru, 2001).

Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı'na bağlı olarak 13 ayrı yerde kurulan özel koruma bölgeleri (Göcek, Dalyan, Patara, Kekova, Göksu, Gölbaşı, Pamukkale, Ihlara, Foça, Belek, Datça, Gökova, Tuz Gölü) ve bunların yönetsel yapısına ilişkin kanun hükmünde kararnamenin amaçları ise "2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 9. maddesine göre Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak ilan edilen alanların sahip olduğu çevre değerlerinin korumak ve mevcut çevre sorunlarını gidermek için tüm tedbirleri almak, bu alanların koruma ve kullanma esaslarını belirlemek, imar planlarını yapmak mevcut her ölçekteki plan ve plan kararlarını revize etmek re'sen onaylamak üzere Çevre Bakanlığı'na bağlı ve Tüzel Kişiliğe sahip Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığının kurulması ile bu kurumun teşkilat ve görevlerine ilişkin esasları düzenlemek"tir. Buna maddeye göre kumsalların irtifak hakkını kullanılması da kararname kapsamına alınmıştır (RG, 1989).

Kıyı alanlarını ilgilendiren yasa ve düzenlemeler kadar politik gelişmelerde yaşanan değişimler de kıyıları üzerinde önemli etkiler oluşturmuştur. Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 26 Temmuz 2014 tarih ve 29072 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik ile 03.08.1990 tarihli ve 20594 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 4. maddesindeki "Bakanlık" tanımı "Bakanlık: Çevre ve Şehircilik Bakanlığdır" şeklinde ve 22. maddesinde yer alan "Bayındırlık ve İskân Müdürlük" ibaresi "Çevre ve Şehircilik İl Müdürlükleri" olarak değiştirilmiştir. "Sosyal ve Teknik Altyapı Tesisleri" tanımında yer alan "altyapı tesisleri" ibaresinden sonra gelmek üzere "ibadet yeri" ifadesi eklenmiş ve "Yat Limanı" tanımının son cümlesi de yürürlükten kaldırılmıştır (RG, 2014).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca yapılan bu yeni düzenlemeyle, kıyıların ilk 50 m'ye kadar olan bölümünde yapılaşmaya izin verilmeyecektir. Sahil şeridinin genişliği ve yapılanma şartları da yeniden düzenlenerek, 100 metrelik sahil şeridi mesafesinde herhangi değişiklik yapılmazken, Kıyı Kanunu'ndaki 50 m' lik yapı yaklaşma mesafesi uygulama

yönetmeliğine eklenmiştir. Böylelikle, kıyılarda ilk 50 m' de sadece halkın kullanabileceği yaya yolu, gezinti ve dinlenme alanları ile rekreatif alanlara izin verilecektir. Sahil şeridinin kullanım amacı ise topoğrafya ve doğal eşiklere göre imar planı kararıyla belirlenecektir (RG, 2014).

3621 sayılı Kıyı Kanunu'na göre; kıyı çizgisi ile kıyı kenar çizgisi arasındaki alan kıyı olarak tanımlanmıştır. Kıyı Çizgisi ise "deniz, tabii ve suni göl ve akarsularda, taşkın durumları dışında, suyun kara parçasına değdiği noktaların birleşmesinden oluşan ve meteorolojik olaylara göre değişen doğal çizgidir" denilmiştir. Ancak 2006 yılında gündeme getirilen ve 2014 yılında yürürlüğe giren "Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik"e göre sahil şeridinde yapılacak yapılar, kıyı kenar çizgisine en fazla 50 m yaklaşabilecek, yapı yaklaşma mesafesi içinde kalan alanlar, uygulama imar planıyla gezinti alanları, dinlenme, rekreatif alanlarla yaya yolları olarak düzenlenebilecek ve kıyıda yapılabilecek yapı ve tesis türleri de artacaktır. Bu konuda planlama yetkisi de yerel yönetimlerden Bakanlığa devredilmiştir. İmar planlarının hazırlanmasında ise kıyıda var olan yapılaşma da yasallaştırılmış olacaktır. Bakanlığa göre, Kanunu'nda yapılacak değişiklikler ile kıyılarda rant elde etmeye yönelik yapılaşmanın önüne geçileceği düşünülse de denizden 100 m içeride kalan alanlardaki imarsız yapılar da yasallaşacağı izlenimi hakim durumdadır. Yönetmelik ile kıyıların korunması ve toplum yararına açık tutulmasına değil, kıyı alanlarını kentsel ve ekonomik etkinliklere açmanın önü açılmış olacaktır (Duru, 2006; Kadioğlu, 2006; TMMOB, 2006). Oysa Anayasa'nın 43. maddesine göre kıyıların eşit ve serbest olarak yararlanmaya açık alanlar olması gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Devletin hüküm ve tasarrufunda bulunan kıyı alanlarını ilgilendiren çok sayıda kanun ve yasal düzenleme bulunmaktadır. Ancak, kıyılarda farklı kurumların planlama ve denetim yapması ve çoğu zaman da bunların arasındaki koordinasyonun sağlanamaması nedeniyle denetim etkinliğinin azalması sonucu kıyı alanlarında mevzuata aykırı faaliyetler devam etmektedir. Kıyılardaki bu usulsüz uygulamalar aynı zamanda kıyının doğal yapısını da bozan eylemlerdir. Bu nedenle planlama yetkisinin, tek düzenleme çatısı altında toplanarak, bu alanda uzman olan bir kuruma bırakılması gerekmektedir.

Kıyılarla ilgili kanun ve düzenlemeler yapılırken, özellikleri ve hangi kullanımlara uygun olduğunun tespit edilmesi, kanunların kalıcı olması açısından büyük önem taşımaktadır. Kıyıların bütün özellik ve öncelikleri bilinmeden yapılan kanun ve düzenlemeler sürekli itirazlara maruz kalmakta ve ek yönetmeliklerle koruma ve kullanma dengesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda kıyılardaki doğal yapıyı bozan uygulamaların sayısı, hangi bölgelerde yoğunlaştıkları ve nedenleri ilgili kuruluşlarca tespit edilerek, kıyı ihlallerinin önüne geçilmesi gerekmektedir.

Kıyı Kanunu'na göre, kıyılarda ve sahil şeritlerinde planlama ve uygulama yapılabilmesi için Kıyı Kenar Çizgisi'nin valiliklerce kamu görevlilerinden oluşan, en az 5 kişilik komisyon tarafından tespit edilmesi gerekmektedir. Ancak kıyılarımızın ne kadarında KKÇ tespitinin yapıldığı ve yapılacak itirazlardan sonra nasıl bir işlemde bulunulacağı konusunda yeterli bilgi bulunmamaktadır.

Kıyı Kanunu'nun 6'ncı maddesinde "kıyılarda, kıyıcı değiştirmek boyutta kazı yapılamaz, kum, çakıl vesaire alınamaz veya çekilemez. Kıyılara moloz, toprak, cüruf, çöp gibi kirletici etkisi olan atık ve artıklar dökülemez" hükmü yer almasına rağmen bazı yerlerde bu hükme aykırı uygulamaların yapıldığı ve bu konudaki denetimlerin de yeterli olmadığı görülmektedir.

2006 yılında gündeme getirilen ve 2014 yılında yasallaşan "Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik"e göre "kıyı yapı yaklaşma mesafesi kıyı kenar çizgisine en fazla 50 metre yaklaşabilecektir. Özellięi gereği kıyıda başka yerde yapılmaları mümkün olmayan yapı ve tesislere, tersane, gemi söküm yeri, su ürünlerini üretim ve yetiştirme tesislerinin yanında tekne imal yeri, denize iniş rampaları, yat limanı, kruvaziyer liman, balıkçı barınağı gibi yapılar kıyıda yapılabilecektir. Buna göre kıyıda yapılabilecek yapı ve tesis türleri de artacak ve denizden 100 m içeride kalan alanlardaki imarsız yapılar da yasallaşmış olacaktır. Tasarı ile Anayasa'nın 43. maddesinde belirtilen kıyıların korunması ve toplum yararına açık tutulmasına değil, kıyı alanlarını kentsel ve ekonomik etkinliklere açmanın önü açılmış olacaktır (Duru, 2006; Kadioğlu, 2006; TMMOB, 2006).

Kıyıların sağlıklı bir yapıya kavuşturulması, anayasa ve diğer yasalarda da belirtildiği gibi kamu yararına kullanılabilmesi için kalıcı kanun ve yönetmeliklerle çelişkilerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Agenda 21 - Chapter 17 - United Nations, (1992)**, Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Conference on Environment and Development, Chapter 17/3, 3-14 June 1992, Rio de Janeiro.
- Akılloğlu, T., (1991)**, Kamu Yararı Kavramı Üzerine Düşünceler, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 24sayı: 2, s. 4-6.
- Altaban, Ö., (1998)**, An Introduction to Antalya 'A Unique Mediterranean City, International Society of City and Regional Planners, Coastal Area Management, International Seminar, 25-29 March 1998, pp. 37, Antalya, Turkey.
- AMK (Anayasa Mahkemesi Kararı), (1990)**, 17.04.1990 tarihli 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nun İptaline Dair Anayasa Mahkemesi Kararı.
- AMKD (Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi), (1993)**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Cilt: 22, s. 28-65, Ankara.
- Anayasa, (1982)**, T.C. Anayasası, 9.11.1982, Sayı:17863 (Mükerrer), No: 2709.
- Anayasa, (1982)**, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 9.11.1982 Tarih ve 17863 Sayılı Resmi Gazete.
- Atakan, B., (2003)**, Study In Regard of Landscape Planning of The Shore Filling Areas Between Kumcular-Pendik and Maltepe-Kartal of the City İstanbul, İstanbul University, Institute of Science and Technology, Landscape Architecture, Graduate Thesis.

- Baykan, G., (2000)**, Turizm Merkezi Kavramının Gelişimi ve Yargı Denetimi, Mekan Planlama ve Yargı Denetimi, (Der. Melih Ersoy, H. Çağatay Keskinok), Yargı Yayınevi, s. 200-283. Ankara.
- Benevolo, L., (1995)**, Avrupa Tarihinde Kentler, Çev. Nur Nirven, Afa, pp.22-23, İstanbul.
- Bülent Duru, (2006)**, Yeni Kıyı Kanunu Tasarısının Götürdükleri, Memleket Mevzuat, s.13.
- Carter, R., W., G., (1991)**, Coastal Environments: An Introduction to the Physical, Ecological and Cultural Systems of Coastlines, 3. Edt., Academic Press, pp. 1, London.
- Chen, L. C., Rau, J., Y., (1998)**, Detection of Shoreline Changes for Tideland Areas Using Multi-temporal Satellite Images, International Journal of Remote Sensing, Vol: 19, No: 17, pp. 3383 - 3397.
- Childe, V., G., (2000)**, The Urban Revolution, Richard T. LeGates, Frederic Stout, The City Reader, 2. Edt., Routledge, pp. 30, New York,
- Cicin-Sain, B., and Knecht, R., W. (1998)**, Integrated Coastal and Ocean Management, Island Press, pp. 15, Washington.
- Cin, H., H., (1981)**, Osmanlı Devletinde Kıyıların Hukuki Rejimi, Seha L. Meray'a Armağan, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, s. 85-90 Ankara.
- D.İ.E. (Devlet İstatistik Enstitüsü)**, Nüfus Sayımı Sonuçları (1965, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1997, 2000), Ankara.
- Demirci, A., Karaburun, A., and Kurt, S., (2009)**, Assessment of Urban Growth in A Natural Protected Area Using Multi-Temporal Satellite Data A Case Study of the Strait of Istanbul (Bosphorus), Fresenius Environmental Bulletin, Vol: 18, No: 9a, pp. 1701-1708.
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1999)**, Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı, 2. Baskı, Şubat 1999, Ankara.
- Doğaner, S., (1998)**, Türkiye Kıyı Kullanımında Turizm Olgusu. Türk Coğrafya Dergisi, 33: 25-52.
- Doğaner, S., (1992)**, Gemlik Körfezi Kuzey Kıyılarının Turizm Coğrafyası, Türk Coğrafya Dergisi, 27: 59-84.
- Don, H., (1996)**, Coasts in Crisis, Issues in Science & Technology, Vol:2, pp. 39-48.
- Durant, W., and Durant, A., (1968)**, The Lessons of History, Simon and Schuster, 1968, pp. 15, New York.
- Duru, B., (2001)**, Kıyı Yönetiminde Bütünleşik Yaklaşımlar ve Ulusal Kıyı Politikası, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Ana Bilim Dalı, Ph.D. Thesis.

- Durukan, M., (1997)**, Kıyı Alanları Konusunda Ulusal Mevzuat ve İdari Yapı, Türkiye' nin Kıyı ve Deniz Alanları 1. Ulusal Konferansı, 24-27 Haziran 1997, Türkiye Kıyıları 97 Konferansı Bildiriler Kitabı, s. 59-68, Ankara.
- Ekinci, O., (1997)**, Kıyıları ve Toplum Yararı, İnsan, Çevre, Toplum, 2. Baskı, Ruşen Keleş (Der.), İmge, s.163-164, Ankara.
- Ergin, A., (2002)**, Kıyı Mühendisliği TMH – Türkiye mühendislik haberleri, Sayı 420-421-422, s. 4-5-6.
- Final Report, (1998)**, International Society of City and Regional Planners, Coastal Area Management, International Seminar, 25-29 March 1998, Antalya, Turkey.
- Gary, A., and Klee, (1999)**, The Coastal Environment: Toward Integrated Coastal and Marine Sanctuary Development, Prentice Hall, pp. 2, New Jersey.
- Geray, C., (1975)**, Kıyıların Korunmasına İlişkin Düzenlemeler, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, s. 41.
- Geray, C., (1976)**, Kıyıların Toplum Yararına Kullanılmasına İlişkin Sorunlara Genel Bakış, Mimarlık Dergisi, Sayı: 2, s. 64-69.
- Geray, C., (1979)**, "Kamu Taşınmazları, Kıyıları ve Sayıştay", A.Ü.SBF Dergisi, C.XXXIV, No:1-4, s. 8-9.
- Geray, C., (1992)**, Anayasa Mahkemesi'nin Kıyı Yasası'na İlişkin Yeni Bir Kararı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Kıyılarımız, Mevzuat, Planlama ve Uygulama Semineri Bildirileri, (25-29 Mayıs 1992, Trabzon), s. 185, Ankara.
- Geray, C., (1993)**, Anayasa Mahkemesi'nin Kıyı Yasası'na İlişkin Yeni Bir Kararı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Kıyılarımız, Mevzuat, Planlama ve Uygulama Semineri Bildirileri, (25-29 Mayıs 1992, Trabzon), s. 185, Ankara.
- Goudie, A., (1994)**, The Nature of the Environment, Blackwell, 3. Edt, Oxford, pp. 203, Cambridge.
- Goudie, A., (2001)**. The Nature of the Environment, Wiley-Blackwell, pp. 203.
- Grenon, M., ve Batisse M., (1988)**, Birleşmiş Milletler Çevre Programı, Akdeniz Eylem Planı, Mavi Plan, Çevre Bakanlığı, s. 61-76, Ankara.
- Hudson, B., J., (1996)**, Cities on the Shore: The Urban Littoral Frontier, Pinter, pp. 14, New York.
- İrtem, E., (2004)**, Karaman, Erkan. "Edremit Küçükkuşu Arasındaki Turizm Faaliyetlerinin Kıyı Alanlarına Etkisi ve Önerilen Yönetim Programı," itü dergisi/d, mühendislik, Cilt: 3, Sayı: 1, s. 3-14.
- Jayappa, K., S., Mitra, D., Mishra, A., K., (2006)**, Coastal Geomorphological And Land-Use And Land-Cover Study Of Sagar Island, Bay Of Bengal (India) Using Remotely Sensed Data, International Journal of Remote Sensing, 10 September 2006, Vol. 27, No. 17, s. 3671–3682

Jourdin, M., M., (1993), Avrupa ve Deniz, Çev.A. Muhittin Kargın, Afa, 1993, pp. 20, İstanbul.

Kadioğlu, M., (2006), Bilime aykırı olan yeni Kıyı Kanunu tasarısı, Türk turizmine darbe vuracak, http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/4226007_p.asp. Erişim Tarihi: 14. 09. 2014.

Kanun ve Yönetmelikler (1972-1996)

20.07.1972 tarihli 1605 sayılı (6785 sayılı) İmar Kanunu'nda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun.

18.01.1975 tarihli İmar Kanunu'nun Ek 7 ve 8 inci Maddelerine İlişkin Yönetmelik.

02.06.1983 tarihli İmar Kanunu'nun Ek 7 ve 8 inci Maddesine İlişkin Yönetmeliğin 4.2 Maddesine Fıkra Eklenmesine Dair Yönetmelik.

22.11.1983 tarihli 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu.

05.12.1983 tarihli İmar Kanunu'nun Ek 7 ve 8 inci Maddesine İlişkin Yönetmeliğin 4.2 Maddesine Fıkra Eklenmesine Dair Yönetmelik.

01.12.1984 tarihli 3086 sayılı Kıyı Kanunu.

18.05.1985 tarihli 3086 Sayılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik.

10.07.1986 tarihli 3086 Sayılı Kıyı Kanununun Bazı Maddelerinin İptaline Dair Anayasa Mahkemesi Kararı.

04.10.1989 tarihli 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin İptaline Dair Anayasa Mahkemesi Kararı .

17.04.1990 tarihli ve 3621 Sayılı Kıyı Kanunu, 20495 sayılı Resmi Gazete.

17.04.1990 tarihli 3621 sayılı Kıyı Kanunu'nun İptaline Dair Anayasa Mahkemesi Kararı

03.08.1990 tarihli Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik.

23.01.1992 tarihli 3621 sayılı Kıyı Kanununun Bazı Maddelerinin İptaline Dair Anayasa Mahkemesi Kararı

11.07.1992 tarihli 3830 sayılı Kıyı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

13.10.1992 tarihli Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik.

30.03.1994 tarihli ve 21890 Sayılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik.

27.07.1996 tarihli Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik.

Keleş, R., (1983), Kıyılar ve Toplum Yaran, Türkiye 7. Dünya Şehircilik Günü Kıyıları Kolokyumu, 6-8 Aralık 1983, Trabzon, Bildiriler Kitabı, s.14-26.

- Keleş, R., (1989)**, Kıyıların Korunması ve Toplum Yararı, A.Ü.SBF Dergisi, Ocak-Haziran 1989, C. XLIV, No:1-2, s. 43.
- Keyder, Ç., Özveren, E., Donald Q., (1994)**, Doğu Akdeniz'de Liman Kentleri (1800-1914), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s. 6-7, İstanbul.
- KK (Kıyı Kanunu), (1990)**, 17.04.1990 tarihli ve 3621 Sayılı Kıyı Kanunu, 20495 sayılı Resmi Gazete.
- KK, (1984)**, 01.12.1984 tarihli 3086 Sayılı Kıyı Kanunu.
- KKY, (1985)**, 18.05.1985, Sayı: 18758, 3086 Sayılı Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelik.
- Koçtaş, N., (1983)**, İmar Olayından ve İmar Mevzuatından Kaynaklanan Sorunlar, Kentleşmenin Getirdiği Çevre Sorunları Sempozyumu (İdare Hukuku Açısından), 17-18 Kasım 1983, Danıştay Başkanlığı, s. 59, Ankara.
- Köksal, Yeşim, E. Kocataş, A., Büyükişık, B., (2005)**, Kıyısız Bölgenin Jeolojik ve Osenografik Kriterlere Göre Bilimsel ve Yasal Tanımlarının Karşılaştırılması, E.Ü. Su Ürünleri Dergisi, Sayı: 22, s. 441-449.
- Kuntalp, E., (1981)**, Deniz Kıyılarının Hukuksal Düzeni, Maya Matbaacılık, s. 9, Ankara,
- Kurt, S., Karaburun, A., and Demirci, A., (2010)**, Coastline changes in Istanbul between 1987 and 2007, Scientific Research and Essays, Vol. 5, No: 19, pp. 3018-3026.
- Lange, G., M., (1999)**, Strategic Planning for Sustainable Development in Coastal Zone Regions: Using Natural Resource Accounts, Environmental Science, pp. 55-68.
- Orbach, M., K., (1994)**, "Social Sciences Contributions to Managing Ecosystems", Improving Interactions Between Coastal Science and Policy: Proceedings of the Gulf of Maine Symposium, Kennebunkport, Maine, November 1-3.
- Özkan, K., Yeşim, E., (2000)**, Kıyısız Bölgenin Jeolojik ve Osenografik Kriterlere Göre Bilimsel ve Yasal Tanımlarının Karşılaştırılması, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Su Ürünleri Temel Bilimler Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Pala, K., (1974)**, Kıyıları ve Turistik Alanlar Kanun Tasarısı Hakkında Not, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Yayını No: 7, s. 1-15.
- Peter, W., F., (1997)**, Coastal and Estuarine Management, Routledge, London, New York, s. 6.
- Post, J., C., and Lundin, C., G., (1993)**, Guidelines for Integrated Zone Management, The World Bank, Environmentally Sustainable Development Series, No: 9.
- Resmi Gazete (Değişik), (1973-1995)**, 20.06.1973, 05.06.1975, 23.09.1983, 05.06.1986, 22.05.1987, 03.11.1988, 04.07.1995.
- Resmi Gazete(a) (Değişik), (1983)**, 23.9.1983.

- Resmi Gazete(b), (1983)**, 23.07.1983, Sayı: 18113.
- Resmi Gazete, (1997)**, 30.12.1997, Ek: 1996/5, Sayı:23216.
- Resmi Gazete, (1972)**, 20.07.1972 tarihli 1605 sayılı (6785 sayılı) İmar Kanunu'nda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun.
- Resmi Gazete, (1975)**, 18.01.1975 tarihli İmar Kanunu'nun Ek 7 ve 8 inci Maddelerine İlişkin Yönetmelik (16.02.1975 Tarihli ve 15151 Sayılı Resmi Gazete).
- Resmi Gazete, (1983)**, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, (18113), 23.07.1983.
- Resmi Gazete, (1983)**, 2872 Sayılı Çevre Kanunu, (18132), 11.08.1983.
- Resmi Gazete, (1983)**, 2960 Sayılı Boğaziçi Kanunu, (18229), 23.11.1983.
- Resmi Gazete, (1986)**, 10.07.1986 tarihli 3086 Sayılı Kıyı Kanununun Bazı Maddelerinin İptaline Dair Anayasa Mahkemesi Kararı.
- Resmi Gazete, (1992)**, 11.07.1992, Sayı: 21281, Kanun No: 3830.
- Resmi Gazete, (2014)**, Kıyı Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 26 Temmuz 2014 tarih ve 29072 sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete, (1988)**, 04.09.1988, Sayı: 19919.
- Resmi Gazete, (1956)**, 08.09.1956, Sayı: 9402.
- Resmi Gazete, (1985)**, 09.05.1985, Sayı: 18749.
- Resmi Gazete, (1992)**, 13.10.1992, Sayı: 21374.
- Resmi Gazete, (1999)**, 13.10.1999, Sayı: 23785.
- Resmi Gazete, (1989)**, 13.11.1989, Sayı: 20341.
- Resmi Gazete, (1982)**, 16.03.1982, Sayı: 17635, 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu.
- Resmi Gazete, (1990)**, 1990. 03.08.1990, Sayı: 20594.
- Resmi Gazete, (1329)**, 20.4.1341, Sayı: 95.
- Resmi Gazete, (1997)**, 23.06.1997, Sayı: 3028 (Değişik)
- Resmi Gazete, (1996)**, 27.7.1996, Sayı: 22709.
- Russell, D., (1998)**, Where the Land Meets the Sea, The Environmental, March/April 1998, pp. 36.
- Salomons, W., Turner, K., Lacerda, L., D., Ramachandran, S., (1999)**, Perspectives on Integrated Coastal Zone Management, Springer, Berlin, pp. 55.

- Schubel, J., R., (1994)**, Coastal Pollution and Waste Management, Commission on Geosciences, Environment, and Resources National Research Council, Environmental Science in the Coastal Zone: Issues for Further Research, (Proceedings of a Retreat Held at the J. Erik Jonsson Woods Hole Center, Massachusetts, June 25-26, 1992), National Academy Press, D.C., pp. 126, Washington.
- Sesli, F., A., (2006)**, Monitoring Changes in Coastal Land Use With Digital Photogrammetriy, T.M.M.O.B. Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Journal of Geodesy Geoinformation Land Management, July 2006, No: 95, pp.11-17.
- Sesli, F., A., Çete, M., Akyol, N., (2006)**, Avrupa Birliği Ülkelerinde Kıyı Mevzuatı, Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VI. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 06 Bildiriler Kitabı, Cilt 1, Sayı: 93-102, s. 7-11
- Srinivas, H., (1998)**, Expectations, International Society of City and Regional Planners, Coastal Area Management, International Seminar, 25-29 March 1998, s. 15, Antalya/Turkey.
- Tekinbaş, B., (2000)**, Kıyı Mevzuatının Gelişimi, Mekan Planlama ve Yargı Denetimi, Melih Ersoy, H. Çağatay Keskinok (Der.), Yargı Yayınevi, s.122, 123, Ankara.
- TMMOB, (2006)**, Kıyı Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı Hakkında Değerlendirme, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Yönetim Kurulu, http://www.spo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=2276&tipi=4&sube=0#.VBWbKVVrP3g, Erişim Tarihi: 14. 09. 2014.
- Toynbee, A., J., (1960)**, A Study of History, Oxford University Press, London, pp.58.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2012)**, Nüfus Verileri, <http://www.tuik.gov.tr>, Erişim tarihi: 5 Şubat 2014.
- Turan, A., Hepcan, C., Özkan, M., B., (2008)**, İzmir İli Çeşme Yerleşimi Kiyılarında Alan Kullanımında Gözlenen Değişimlerin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma," Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2, s. 131- 139.
- Wallbank, T., W., Taylor, A., M., and Bailkey, N., M., (1967)**, Civilization: Past and Present, 3. Edt., Scott, Foresman and Company, Glenview, 1967, pp.11.
- Weber, M., (2000)**, Şehir: Modern Kentin Oluşumu, Çev. Musa Ceylan, Bakış, pp. 170, İstanbul.
- Yavuz, F., Keleş, R., Geray, C., (1973)**, Şehircilik: Sorunlar-Uygulama ve Politika, A. Ü. SBF Yayınları, s. 420, Ankara.
- Yıldırım, A., (1975)**, Kıyıları ve Sorunlarımız-II, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sayı: 39, s.7-12.
- Yüksel, Y., Güler, I., Çevik, E., Kilit, Z., (2005)**, Kıyı Çizgisi Erozyonuna Karşı Çözüm Yöntemleri ve Antalya Örneği, Antalya Yöresinin İnşaat Mühendisliği Sorunları Kongresi, Bildiriler Kitabı, s. 424-431.

Türkiye'de Kıyı Kullanımına Yönelik Yasa ve Düzenlemelerin Tarihi Seyri